

Predicationele en specificatiele object- complementen in het Frans. Belang van informatiestructuur en implicaties voor de woordvolgorde

door

Els TOBBACK*

Summary

In this article it is shown that the direct object complement and indirect object complement of the French verbs of nomination *élire* and *nommer* function differently with regard to information structure. The direct object complement has the characteristics of the "predicate-focus" structures, whereas the indirect object complement can be considered to belong to the "argument-focus" structures. This way it seems possible to relate the two types of object complement to the typology of subject complements, the direct object complement corresponding to the predicational subject complement, and the function of the indirect object complement being analogous to that of the specificational subject complement. It is shown, furthermore, that the word order potential (i.e. the possible positions of the direct object constituent and the object complement constituent) is different for both object complement types. Once again, a parallelism can be drawn with the subject complement sentences.

1. INLEIDING

Het Frans onderscheidt naar de vorm twee types objectcomplementen: het indirecte objectcomplement, dat ingeleid wordt door een voorzetsel of door *comme* en het directe objectcomplement, dat niet door een verbindingswoord ingeleid wordt.

Direct objectcomplement (DOC):

- (1) Il trouve sa sœur *intelligente*.
- (2) Ils l'ont nommé *directeur*.

* Graag wil ik B. Defrancq en D. Willems danken voor hun hulp bij het totstandkomen van dit artikel.

Indirect objectcomplement (IOC):

- (3) Je te prends *pour époux*.
 (4) Je la considère *comme ma meilleure amie*.
 (5) Ils ont nommé Pierre *comme directeur*.¹

Terwijl sommige werkwoorden slechts één van beide objectcomplement-constructies toelaten, zijn bij andere werkwoorden, onder meer de werkwoorden van nominatie *élire* en *nommer*, zowel het DOC als het IOC (ingeleid door *comme*) mogelijk. E. Guimier (1999) beschouwt het DOC en het IOC bij de werkwoorden van nominatie als varianten van elkaar en ze onderkent geen belangrijke betekenisverschillen. Dit artikel heeft tot doel aan te tonen dat het vormverschil integendeel functioneel is en dat het verklaard kan worden doordat beide objectcomplement-types op een andere manier functioneren. Ik zou met andere woorden als hypothese naar voren willen schuiven dat er bij de werkwoorden van nominatie zoals *élire* en *nommer* twee *verschillende types* objectcomplementen bestaan, die vergelijkbaar zijn en overeenstemmen met twee van de types die ook bij het subjectcomplement onderscheiden worden, nl. het predicatieve subjectcomplement en het specificatieve subjectcomplement. In de volgende paragraaf wordt een overzicht van de verschillende types subjectcomplementen gegeven en wordt een aantal van hen binnen het raam van de theorie over Informatiestructuur geïnterpreteerd (cf. o.a. Lambrecht 1994).

2. HET SUBJECTCOMPLEMENT, TYPOLOGIE EN WOORDVOLGORDE

In de literatuur over het subjectcomplement geldt de typologie van Higgins (1976) over het algemeen als uitgangspunt. Van Peteghem (1991) vertrekt bijvoorbeeld van deze basis voor de studie van het subjectcomplement in de Romaanse talen (Frans, Spaans, Italiaans en Roemeens). Voor haar typologie van de subjectcomplementen, die op een aantal belangrijke punten afwijkt van de door Higgins voorgestelde classificatie, hanteert Van Peteghem een aantal parameters, zoals de referentialiteit van de verschillende constituenten, het bestaan van een existentiële presuppositie bij het subjectcomplement, de informatiestructuur van de zin en het

1. Ik zal verder de indirecte complementen die ingeleid worden door een voorzetsel buiten beschouwing laten.

al of niet bekend zijn van de referent van de constituenten. Ook de mogelijkheden op het vlak van de woordvolgorde, d.w.z. de onderlinge plaats van subject en subjectcomplement, worden telkens bestudeerd. De voorstelling van de verschillende types subjectcomplement-zinnen hierna beperkt zich voornamelijk tot een karakterisering op het vlak van de informatiestructuur en van de onderlinge woordvolgorde subject - subjectcomplement.

2.1. *De identiteitszinnen*

Identiteitszinnen komen in de realiteit nauwelijks voor: in haar corpus van 12.000 voorbeelden kon Van Peteghem geen enkel voorbeeld in dat type onderbrengen. Deze zinnen onderscheiden zich hoofdzakelijk van de andere types subjectcomplement-zinnen doordat beide nominale constituenten referentieel zijn:

- (6) L'étoile du matin est l'étoile du soir.
- (7) Le mari de Donna Elvira est l'amant de Donna Anna.

Er is een absolute identiteit, een absolute gelijkheid tussen de twee termen die naar dezelfde entiteit verwijzen, maar met een andere benaming. Van Peteghem behandelt dit type zinnen niet op het vlak van de informatiestructuur. Wat de woordvolgorde betreft, worden de identiteitszinnen gekenmerkt door het feit dat zowel de eerste als de tweede constituent zowel onderwerp als gezegde kunnen zijn². De onderlinge volgorde subject - subjectcomplement is met andere woorden vrij.

2.2. *De predicationele en de identificationele zinnen*

Predicationele en identificationele zinnen vertonen dezelfde kenmerken wat de informatiestructuur en de woordvolgorde betreft.

Predicationeel subjectcomplement :

- (8) Jean Dupont est professeur de latin.
- (9) Mon frère est un homme très gentil.

2. In het Frans kan de cleft-structuur gebruikt worden om het onderwerp met vrij grote zekerheid te bepalen: de constituent die in de cleft-structuur "c'est ... qui" past, stemt overeen met het onderwerp. In de identiteitszinnen kunnen zowel de constituent vóór het werkwoord als de constituent ná het werkwoord in de cleft-structuur geplaatst worden: *C'est le mari de Donna Elvira qui est l'amant de Donna Anna* en *C'est l'amant de Donna Anna qui est le mari de Donna Elvira*.

Identificatieel subjectcomplement:

- (10) Cet homme est mon frère.
 (11) (Qui est ce monsieur?) C'est le directeur de l'école.

In beide types zinnen is het subject gegeven, d.w.z. dat het al geïntroduceerd werd in de voorgaande context. Het predikaat daarentegen is nieuw en het draagt het zwaartepunt van de informatie³. Deze kenmerken van subject en subjectcomplement maken het mogelijk de predicationele en de identificatiele zinnen in verband te brengen met de "Predicate focus"-structuur of "Topic-comment"-zinnen die Lambrecht (1994) onderscheidt. In zulke zinnen zijn één of meerdere constituenten Topic (het subject *mijn auto*, vb. 12), terwijl de rest van de zin relevante informatie (of commentaar) geeft over de Topic. De Focus, d.i. de relevante of niet-gepresupposeerde, onverwachte informatie, ligt in de VP van de zin:

- (12) Wat is er met je auto gebeurd?
 Mijn auto (hij) werd volgespoten met graffiti.

In de predicationele en de identificatiele zinnen krijgt het subject dus het Topic-statuu (want het is gegeven en het kan bijgevolg dan ook onderwerp van gesprek zijn); de Focus valt op het predikaat waarvan het subjectcomplement deel uitmaakt.

Wat de woordvolgorde betreft, stellen we vast dat beide types zinnen in principe geen inversie toelaten tussen subject en subjectcomplement:

- (13) Mon frère est un homme très gentil.
 * Un homme très gentil est mon frère.
 (14) Qui est ce monsieur ?
 Ce monsieur est le directeur de l'école.
 ? Le directeur de l'école est ce monsieur.⁴

2.3. De specificatiele zinnen

In tegenstelling tot de predicationele en de identificatiele zinnen ligt het zwaartepunt van de informatie bij de specificatie-

3. Het verschil tussen beide types situeert zich enkel op het vlak van de referent van het subject: bij het identificatiele subjectcomplement is de referent van het subject niet gekend door de toehoorder en het subjectcomplement heeft tot doel de identiteit van het subject te preciseren.

4. *Le directeur de l'école est ce monsieur* is niet het antwoord dat verwacht wordt op de vraag *Qui est ce monsieur?* Strikt genomen is deze zin natuurlijk niet agrammaticaal.

nele zinnen op het subject, dat in (15) en (16) in postverbale positie voorkomt. Het subjectcomplement daarentegen moet gelinkt zijn aan de voorgaande context. Het moet met andere woorden gegeven zijn:

- (15) Le voleur est Jean Durand.
 (16) Le meilleur ami de l'homme est le cheval.⁵

Met deze eigenschappen stemmen de specificatiele zinnen overeen met de "Argument focus"-structuur zoals Lambrecht die beschrijft. Kenmerkend voor dit soort structuren is het feit dat de presuppositie onder de vorm van een propositie geformuleerd kan worden die open is in één term:

- (15') Le voleur est X.
 (16') Le meilleur ami de l'homme est X.

De Focus is het element dat het ontbrekende element X invult in de gepresupposeerde open propositie: 'X = Jean Durand' ; 'X = le cheval'. In de specificatiele zinnen stemt het subject overeen met de Focus terwijl het subjectcomplement deel uitmaakt van de gepresupposeerde informatie.

Ook op het vlak van de woordvolgorde onderscheiden de specificatiele zinnen zich van de predicationele en de identificatiele zinnen. Het specificatiele subjectcomplement kan namelijk van plaats verwisselen met het subject:

- (17) Le voleur est Jean Durand.
 Jean Durand est le voleur.⁶

3. TOEPASSING OP HET OBJECTCOMPLEMENT

In deze paragraaf staan twee hypothesen centraal die getoetst zullen worden aan de hand van concrete corpusgegevens⁷:

5. In deze zinnen lijkt het op het eerste gezicht niet evident aan te duiden welke van de twee nominale constituenten onderwerp is en welke overeenstemt met het subjectcomplement. De test met de cleft-structuur "c'est...qui" ruimt echter alle twijfel uit de weg:

*C'est Jean Durand qui est le voleur. lvs/ * C'est le voleur qui est Jean Durand.* (De constituent *Jean Durand* fungeert als onderwerp.)

*C'est le cheval qui est le meilleur ami de l'homme. lvs/ * C'est le meilleur ami de l'homme qui est le cheval.* (*Le cheval* heeft de functie van onderwerp in de zin.)

6. Om de specificatiele interpretatie mogelijk te maken, moet het accent duidelijk op de constituent *Jean Durand* vallen. Normalere varianten van deze zinnen in het mondelinge Frans zouden zijn: *Le voleur, c'est Jean Durand* of *C'est Jean Durand qui est le voleur*.

7. Het corpus bestaat uit een aantal jaargangen van *Le Monde* op CD-Rom. Aangezien het directe objectcomplement bij de werkwoorden *élire* en *nommer* veel vaker voorkomt dan het

1) Het verschil tussen het directe objectcomplement en het indirecte objectcomplement bij werkwoorden van nominatie als *nommer* en *élire* kan tot op zekere hoogte verklaard worden door een verschil in informatiestructuur dat parallel loopt met het verschil in informatiestructuur tussen het predicationele en het specificatiele subjectcomplement. Ik zou met andere woorden willen aantonen dat het directe objectcomplement van het "Predicate focus"-type is en zo gerekend kan worden tot de predicationele complementstructuren, terwijl het indirecte objectcomplement de kenmerken vertoont van het "Argument focus"-type en zo beschouwd kan worden als een specificatiele complementstructuur.

2) De mogelijkheden op het vlak van de onderlinge woordvolgorde direct object - objectcomplement verschillen naargelang we te maken hebben met het directe objectcomplement dat we predicationeel objectcomplement genoemd hebben, of met het indirecte objectcomplement dat we karakteriseren als specificatiele objectcomplement; ook hier is de situatie analoog met wat zich voordoet bij het predicationele versus het specificatiele subjectcomplement.

3.1. *Informatiestructuur bij het objectcomplement*

3.1.1. Het directe objectcomplement

De hypothese die het directe objectcomplement laat overeenstemmen met de "Predicate focus"-structuur en zo met de predicationele complementstructuur kan getoetst worden aan de realiteit door na te gaan of het direct object als Topic fungeert waarover het directe objectcomplement een "comment" geeft.⁸ Over het algemeen wordt aangenomen dat het Topic-statuut correleert met twee waarneembare verschillen, nl. met de subjectfunctie enerzijds en met de ongeaccentueerde pronomina anderzijds. Wat de correlatie Topic - subject betreft, waarschuwt

indirecte objectcomplement, verschillen de bestudeerde periodes tamelijk sterk van elkaar: voor het IOC zocht ik alle voorbeelden die voorkomen in de jaargangen 1994 tot 1998; voor het DOC konden een paar maanden volstaan (*élire*: januari 1994, januari 1995, december 1998 - *nommer*: januari 1994, februari 1994).

8. De theorie over informatiestructuur beschrijft in principe enkel het informatiele statuut van de constituenten in de zin; de verhouding tussen de verschillende termen van de secundaire predikatie komt daarin niet aan bod. Het precieze functioneren van de topic-focus-relaties binnen de secundaire predikatie vraagt nog verder onderzoek, maar ik zal er voor deze redenering van uitgaan dat het statuut van de constituenten binnen de zin overgedragen kan worden op de termen van de secundaire predikatie.

Lambrecht voor een automatische interpretatie van het subject als de Topic van de zin. Het subject kan immers ook de Focus van de zin vormen en anderzijds kunnen ook andere grammaticale functies (o.a. het direct object) een Topic-status hebben. Toch blijkt de correlatie tussen Topic en subject sterk genoeg te zijn om te stellen dat het subject beschouwd kan worden als een "ongemarkeerde" Topic. De ongeaccentueerde pronomina worden voorgesteld als geprivilegieerde "topic expressions". Lambrecht verklaart deze correlatie door te verwijzen naar de inherente relatie die bestaat tussen het Topic-status en de pragmatische presuppositie: een propositie kan slechts over een Topic handelen als de referent van de Topic deel uitmaakt van de pragmatische presuppositie; de referent moet onderwerp van gesprek zijn of op een andere manier "toegankelijk" ("accessible") zijn in de context. Ongeaccentueerde pronomina zijn in die zin geprivilegieerde "topic expressions" omdat ze zeer beschikbaar zijn in de context: in principe verwijzen ze steeds naar een referent die al vernoemd werd in de voorgaande context.

Bekijken we nu de concrete corpusgegevens, dan kunnen we in de eerste plaats vaststellen dat het directe objectcomplement en het indirecte objectcomplement zich totaal anders gedragen wat het voorkomen binnen de actieve respectievelijk passieve constructies betreft: terwijl het DOC in meer dan 90% van de gevallen in het passief voorkomt, doet zich bijna de omgekeerde situatie voor bij het IOC, waar 80% van de voorbeelden in de actieve constructie gebruikt worden (tabel 1). Bij het directe objectcomplement krijgt het direct object bijgevolg in meer dan 90% van de gevallen de functie van subject en fungeert het op die manier als de ongemarkeerde Topic.

Als we enkel de actieve constructies onder de loep nemen (tabel 2), dan valt ook een belangrijk verschil op tussen het directe objectcomplement en het indirecte objectcomplement: terwijl het direct object bij het IOC slechts in 7% van de gevallen een ongeaccentueerd pronomen is, stellen we vast dat het pronomen fungeert als direct object bij iets meer dan de helft van de zinnen met direct objectcomplement.

Tabel 1

	DOC			IOC		
	Actief	Passief	Totaal	Actief	Passief	Totaal
Nommer	34	271	305	48	15	63
	11%	89%	100%	76%	24%	100%
Elire	2	91	93	47	9	56
	2%	98%	100%	84%	16%	100%
Totaal	36	362	398	95	24	119
	9%	91%	100%	80%	20%	100%

Tabel 2

DO =	DOC ACTIEF			IOC ACTIEF		
	Pronomen	Full NP	Totaal	Pronomen	Full NP	Totaal
Nommer	18	16	34	0	48	48
	53%	47%	100%	0%	100%	100%
Elire	1	1	2	7	40	47
	50%	50%	100%	15%	85%	100%
Totaal	19	17	36	7	88	95
	53%	47%	100%	7%	93%	100%

Uit het corpus blijkt zo dat het direct object bij het directe objectcomplement in heel veel gevallen geïnterpreteerd kan worden als de Topic van de zin, hetzij omdat het voorkomt als ongemarkeerde Topic (subject in de passiefconstructie), hetzij omdat het overeenstemt met de geprivilegieerde "topic expression" (als ongeaccentueerd pronomen). In al die gevallen kunnen we stellen dat de rest van de zin een "comment" vormt op de Topic. Op die manier kunnen we besluiten dat deze zinnen gekenmerkt worden door de "Topic-comment"-structuur. Als we bovendien aannemen dat de Topic van de zin ook de Topic vormt binnen de secundaire predikatie, dan kunnen we stellen dat het zwaartepunt van de informatie binnen de secundaire predikatie op het predikaat van de secundaire predikatie (d.i. het directe objectcomplement) komt te liggen. De directe objectcomplement-structuur kan zo bestempeld worden als een "Predicate focus"-structuur en op die manier kan ze ook beschouwd worden als behorend tot de "predicationele complementstructuren".

Ter illustratie bekijken we een paar tekstvoorbeelden. In beide voorbeelden hieronder is de hele paragraaf gewijd aan één persoon; deze persoon vormt dus duidelijk de Topic van de zinnen met de objectcomplement-structuur. De relevante informatie wordt geleverd door het objectcomplement:

- (18) Pierre-Paul **Schweitzer**, ancien directeur général du Fonds monétaire international (FMI) est décédé à Genève, dimanche 2 janvier, à l'âge de quatre-vingt-un ans, a-t-on appris auprès de son entourage. **M. Schweitzer**, qui vivait à Paris et à Vandœuvres en Suisse, était le père de l'actuel président de Renault, Louis Schweitzer, et le neveu du docteur Albert Schweitzer. Licencié en droit et diplômé de l'École libre des sciences politiques, **M. Schweitzer**, né le 29 mai 1912 à Strasbourg, est nommé inspecteur des finances en 1936. Au moment de la déclaration de guerre, **il** est chargé de mission à la direction des finances extérieures. Son rôle dans la résistance conduit à son arrestation par la Gestapo en 1944. **Il** est déporté à Buchenwald, d'où **il** ne sortira qu'en 1945. (LM sur CD-ROM, 4/1/94, p. 15)
- (19) **Il** cède sa place de préfet de la région à Maurice Doublet en 1969. De Gaulle **le** nomme alors président d'Électricité de France. Convaincu que l'approvisionnement énergétique du pays est menacé, redoutant une crise pétrolière, soutenu par Georges Pompidou devenu président de la République, **il** imagine encore le futur en parlant de "la civilisation du commutateur", en prônant le tout électricité et en développant les centrales nucléaires malgré l'hostilité des écologistes. (LM sur CD-Rom, 18/01/95, p. 30, *La mort de Paul Delouvrier*)

In het corpus komen ook 17 voorbeelden voor waar het direct object een nominale constituent is. In die gevallen komt het direct object dus niet overeen met een geprivilegieerde "topic expression". Toch zetten deze voorbeelden de hypothese niet noodzakelijk op de helling omdat niets belet dat nominale constituenten toch het statuut kunnen hebben van Topic in de zin. In een aantal voorbeelden in het corpus is het direct object inderdaad duidelijk onderwerp van gesprek en dus kan het predikaat nog steeds optreden als "comment" bij de Topic. Alleen de gevallen waarin het direct object nog niet beschikbaar is in de voorgaande context lijken dus problematisch omdat het direct object dan moeilijk als Topic geïnterpreteerd kan worden:

- (20) Bill Clinton a nommé **Christopher Dodd, sénateur libéral**, "président général" du Parti démocrate afin de revigorer une formation tétanisée par sa déroute aux élections législatives du 8 novembre

1994. M. Dodd fera équipe avec Don Fowler, qui occupera le poste de "président national", chargé de la gestion quotidienne du parti. C'est la première fois que le Parti démocrate se dote d'une direction bicéphale. M. Dodd, sénateur du Connecticut, est considéré comme un chef de file de l'aile "libérale" (la plus à gauche) du Parti. (AFP.). (LM sur CD-Rom, 14/01/95, p. 3)

Aangezien dit krantenartikel slechts uit deze ene paragraaf bestaat, is het direct object nog geen onderwerp van gesprek en kunnen we het niet het statuut van Topic toekennen⁹.

3.1.2. Het indirecte objectcomplement

Als het indirecte objectcomplement behoort tot het "Argument focus"-type en zo tot de specificatiele complementstructuren, dan zou het indirecte objectcomplement de gepresupposeerde open propositie moeten vormen waarin het direct object het ontbrekende element invult en zo als Focus fungeert.

Uit het corpus blijkt dat de passiefconstructie veel minder vaak voorkomt bij het indirecte objectcomplement en dat het direct object bijna nooit de vorm aanneemt van een onbeklemtoond voornaamwoord. Uit die gegevens op zich kunnen we alleen afleiden dat deze directe objecten bij het indirecte objectcomplement niet overeenstemmen met geprivilegieerde "topic expressions" (ongeaccentueerde pronomina) of met de geprivilegieerde grammaticale functie voor de Topic, nl. het subject. De cijfergegevens vertellen ons niet of het mogelijk is het direct object als de Focus van de zin te interpreteren. Uit de concrete analyse van de voorbeelden blijkt dat echter wel: het direct object fungeert vaak heel duidelijk als het ontbrekende, ongenoemde, onverwachte element in een gepresupposeerde open propositie waarvan het indirecte objectcomplement deel uitmaakt.

Een paar voorbeelden ter illustratie:

- (21) Un simple coup d'œil à la liste des candidats à la mairie d'Istanbul révèle la confusion qui règne au sein des partis politiques turcs: le candidat du Parti de la juste voie (DYP), Bedrettin Dalan, est l'ancien maire du Parti de la mère patrie (ANAP), celui de l'ANAP, Ilhan Kesici est un ancien du DYP, marié de surcroît à la nièce du président Demirel. Le candidat du Parti de la prospérité (RP, islamiste), Recep Tayyip Erdogan, ancien joueur de football, travaillait dans le secteur alimentaire.

9. Een opmerkelijk feit echter, maar dat verder bestudeerd dient te worden, is dat het directe objectcomplement hier, net als in een aantal andere voorbeelden, tussen aanhalingstekens staat.

Mais c'est le Parti populaire social-démocrate (SHP) (...), qui a réservé la plus grande surprise en *nommant comme candidat l'artiste populaire Zülfü Livaneli*. Chanteur, compositeur et cinéaste, Zülfü Livaneli est notamment connu pour son film *Terre de fer*, ciel de cuivre, d'après le roman de Yachar Kemal (...). (LM sur CD-Rom, 12/03/94, p. 7)

In dit voorbeeld maakt het indirecte objectcomplement duidelijk deel uit van de presupposities: in de voorgaande paragraaf is er voortdurend sprake van de aanduiding van verschillende kandidaten. Het feit dat de partij SHP ook een kandidaat benoemt, vormt dus niet de bestaansreden van de zin. Het onverwachte element komt duidelijk van het direct object: het is de identiteit van de kandidaat die voor de verrassing zorgt (en die verrassing is zelfs gelexicaliseerd: "la plus grande surprise"). Het direct object kan dus geïnterpreteerd worden als de "argument focus" van de zin.

- (22) A soixante-deux ans, le maire de Laval, André Pinçon (PS), a célébré, vendredi 28 janvier, le vingtième anniversaire de son mandat en s'en démettant. Entré au conseil municipal en 1971, avec l'ancien ministre Robert Buron, auquel il a succédé comme maire en 1973, André Pinçon avait informé les électeurs dès le lendemain de sa troisième réélection, en 1989, de son intention de passer la main au début de cette année. Le conseil municipal de Laval a *élu comme successeur Yves Patoux (PS), un inspecteur des impôts de quarante-neuf ans*. M. Pinçon demeure président de la communauté de communes du pays de Laval. (Corresp.) (LM sur CD-Rom, 31/01/94, p. 7)

Ook in dit voorbeeld blijkt dat het indirecte objectcomplement voorgesteld wordt als behorend tot de presupposities: het kiezen van een opvolger volgt logisch uit het feit dat de voorganger zijn ontslag indient. De relevante (en hier onbekende) informatie wordt gegeven in het direct object, dat we dus ook kunnen beschouwen als de "argument focus" van de uiting.

- (23) Les aventures de Tintin ont été sacrées officiellement "BD du siècle" par le jury du public, au cours du vingtième Festival de bande dessinée de Chambéry (Savoie), qui a eu lieu du 25 au 27 octobre. Le jury de la presse a aussi *élu Tintin* comme "BD du siècle", tandis que le jury des professionnels de la communication a décerné ce titre à Astérix. Le dernier jury, formé de six historiens du "neuvième art", a élu Corto Maltese (Hugo Pratt). Le trophée d'hommage à Tintin a été remis par Philippe Douste-Blazy, ministre de la culture, à Fifi Tchang, fille de Tchang, que Hergé avait immortalisé dans *Le Lotus bleu*. (LM sur CD-Rom, 28/10/96, p. 24)

In dit voorbeeld zijn zowel direct object als indirect objectcomplement “bekend”: ze werden allebei al in de vorige zin vermeld. Nochtans blijkt uit het vervolg van de paragraaf dat het direct object “Tintin” de “argument focus” van de zin vormt: “Tintin” wordt daarin duidelijk in contrast gesteld met andere strips (Astérix en Corto Maltese).

- (24) Il n'est pas sûr cependant que le temps soit le meilleur allié de Bill Clinton: lorsque Kenneth Starr aura instruit son dossier, c'est à la Chambre des représentants qu'il le remettra. Celle-ci devra alors trancher entre deux thèses: les défenseurs du chef de la Maison Blanche ont coutume de rappeler que les Américains n'ont pas *élu un “pape” comme président*. Les républicains répondent que cela ne dispense pas ce dernier du devoir d'intégrité. (LM sur CD-Rom, 24/2/98, p. 15)

Dat de Amerikanen een president verkozen hebben is bekend; deze informatie kan niet de bestaansreden vormen van de zin. Het direct object “un pape” vormt het ontbrekende en onverwachte element in de zin; het is hier trouwens duidelijk dat de negatie op het direct object slaat en niet op “comme président”.

De corpusvoorbeelden tonen aan dat het direct object bij het indirecte objectcomplement niet fungeert als een Topic waarover het indirecte objectcomplement een “comment” geeft. Het direct object is telkens het argument dat het ontbrekende element invult in een gepresupposeerde open propositie. Het direct object vormt met andere woorden de “argument focus” van de zin (dus binnen de primaire predikatie). Het indirecte objectcomplement behoort daarentegen tot de presupposities van de zin. Als we ook hier weer aannemen dat het informationele statuut van direct object en indirect objectcomplement in de zin getransfereerd kan worden naar de secundaire predikatie, dan kunnen we stellen dat het direct object (of het subject binnen de secundaire predikatie) de “argument focus” is t.o.v. het indirecte objectcomplement dat de presuppositie vormt binnen de secundaire predikatie.

Net zoals bij het directe objectcomplement vormen een aantal voorbeelden een probleem: we tellen een aantal voorbeelden van passiefconstructies, waar het direct object dus als passief subject gebruikt wordt, en ook een aantal gevallen waarin het direct object een persoonlijk voornaamwoord is. In die gevallen komt het direct object duidelijk in aanmerking om als Topic te fungeren en niet als “argument focus”. In dit stadium van mijn onderzoek kan ik niet voor alle probleemgevallen een verklaring geven, maar toch lijken er twee factoren een rol te spelen:

1) Bij het werkwoord *élire* dienen we er rekening mee te houden dat het ook de betekenis kan hebben van “choisir” en in dat geval wordt bijna altijd de indirecte objectcomplement-constructie gebruikt.

(25) Quand nous faisons la connaissance de Quoye, il a un copain journaliste qui ne tarde pas à le plaquer, il rencontre la fatale Petal Bear, pull rose et œil humide, qui l'*élit* comme victime, l'épouse, lui donne un mois de bonheur trépidant, et six années de torture méthodique. (LM sur CD-Rom, 28/3/97, p. 4)

2) In de passiefconstructies bij *nommer* komt het vaak voor dat het indirecte objectcomplement eigenlijk niet meer echt deel uitmaakt van de propositie: het is ervan gescheiden door een komma. In die zin zouden we kunnen stellen dat het indirecte objectcomplement buiten het “Predicate focus”-domein valt.

(26) La branche principale du groupe Hersant croule sous le poids de l'endettement et des nantissements (Le Monde du 4 juillet). (...) Le nouveau PDG, Yves de Chaisemartin, essaie pourtant de sauvegarder le groupe autour de ces deux parties principales, et les plus rentables: Le Figaro et le pôle Rhônes-Alpes. Lorsqu'*il* a été *nommé* par Yves de Chaisemartin, comme banquier-conseil, Bernard Esambert qui revendique d'agir à titre personnel (...) précisait que sa mission était de “restructurer la situation financière du groupe pour en assurer la pérennité et l'indépendance”. (LM sur CD-Rom, 10/6/96, p. 13)

3.2. Implicaties voor de woordvolgorde

Aan de hand van de corpusgegevens is het nu mogelijk aan te tonen dat de mogelijkheden op het vlak van de onderlinge woordvolgorde direct object - objectcomplement (d.i. de twee termen van de secundaire predikatie) verschillen naargelang de objectcomplement-structuur direct is (predicationeel) of indirect (specificationeel), en dat ook hier de situatie analoog is met wat zich voordoet bij het predicationele versus het specificationele subjectcomplement.

Bij de bespreking van de verschillende types subjectcomplementen is gebleken dat de specificationele structuur niet alleen verschilt van de predicationele en de identificationele structuren op het vlak van de informatiestructuur. Ook wat de woordvolgorde, en meer bepaald de onderlinge volgorde subject – subjectcomplement betreft, doen zich verschillen voor. Bij de predicationele en de identificationele subjectcomplement-structuren is de

volgorde S-(V)-SC de enige mogelijke. De specificationele structuren laten zowel de woordvolgorde S-(V)-SC als de volgorde SC-(V)-S toe. Ik herhaal hier voor alle duidelijkheid de voorbeelden:

Predicationeel subjectcomplement:

- (27) Mon frère est un homme très gentil.
* Un homme très gentil est mon frère.

Identificationeel subjectcomplement:

- (28) Qui est cette femme?
Cette femme est la directrice de l'école.
* La directrice de l'école est cette femme.

Specificationeel subjectcomplement:

- (29) Marie est ton ennemie.
Ton ennemie est Marie.

Als de hypothese correct is dat het directe objectcomplement een predicationele complementstructuur vertoont en dat het indirecte objectcomplement tot de specificationele structuren gerekend moet worden, dan zouden we kunnen veronderstellen

- 1) dat bij het directe objectcomplement de volgorde DO-DOC niet gewijzigd kan worden;
- 2) dat bij het indirecte objectcomplement zowel de volgorde DO-IOC als de volgorde IOC-DO voorkomt.

Uit het corpusmateriaal blijkt inderdaad dat deze hypothese bijna volledig overeenstemt met de realiteit als we de actieve¹⁰ constructies bekijken (tabel 3). Bij het directe objectcomplement komt de woordvolgorde DOC-DO slechts in uitzonderlijke gevallen voor; het indirecte objectcomplement laat zowel de volgorde DO-IOC als de volgorde IOC-DO toe.

10. In de passieve constructies vond ik bij het werkwoord *nommer* 13 voorbeelden waar het direct object na het directe objectcomplement voorkomt, maar vaak gaat het om specifieke gevallen waarin een opsomming voorkomt. De invloed daarvan op de zinsstructuur dient nog aan nader onderzoek onderworpen te worden.

Tabel 3

	DOC Actief			IOC Actief		
	DO-DOC	DOC-DO	Totaal	DO-IOC	IOC-DO	Totaal
Nommer	14	2	16	30	18	48
Elire	1	0	1	22	18	40
Totaal	15	2	17	52	36	88

Ook bij andere werkwoorden van nominatie¹¹ die ik onderzocht heb op het vlak van de woordvolgorde blijkt dat bij het directe objectcomplement het direct object bijna zonder uitzondering vóór het objectcomplement geplaatst wordt¹².

4. BESLUIT

Zowel de informatiestructuur als de woordvolgorde (onderlinge volgorde direct object – objectcomplement) geven aan dat het indirecte objectcomplement en het directe objectcomplement op een verschillende manier functioneren en dat het wellicht mogelijk is een typologie op te stellen die analoog is met de typologie van de subjectcomplementen. In verder onderzoek dienen de andere implicaties van het verschillend functioneren van de twee vormelijk verschillende objectcomplementen aan bod te komen, met onder meer de mogelijke betekenisverschillen bij de werkwoorden, de syntactische categorieën waaronder het objectcomplement voorkomt en het al of niet gedetermineerd zijn van de nominale constituenten.

5. BIBLIOGRAFIE

Guimier E. (1999). *Les constructions à prédicat de l'objet en français. Aspects syntaxiques, interprétatifs et formels*. Thèse de doctorat. Université de Paris 7.

11. Een aantal van die werkwoorden laat enkel de directe constructie toe, maar dat gegeven heeft geen invloed op de problematiek van de woordvolgorde.

12. Meer algemeen blijkt zelfs dat bij een aantal van die werkwoorden het DO enkel voorkomt als passief subject of als onbeklemd voornaamwoord.

- Higgins F.R. (1976). *The pseudo-cleft construction in English*. Indiana University Linguistics Club.
- Lambrecht, K. (1994). *Information structure and sentence form. Topic, focus and the mental representations of discourse referents*. Cambridge: University Press.
- Van Peteghem M. (1991). *Les phrases copulatives dans les langues romanes*. Wilhelmsfeld: Gottfried Egert Verlag.